

Η Δίκη τού Πιθήκου

Το 1925, ένας νόμος τής πολιτείας τού Τενεσί στις Η.Π.Α., θα γινόταν η αιτία να συγκρουστούν στα δικαστήρια η θρησκεία με την επιστήμη. Σύμφωνα με αυτόν τον νόμο, απαγορεύονταν στα δημόσια σχολεία η διδασκαλία τής θεωρίας τής Εξέλιξης τού Δαρβίνου· μια θεωρία, η οποία έρχεται σε αντίθεση με την θεωρία τής δημιουργίας τού κόσμου, όπως προβάλλεται αυτή, μέσα από την Αγία Γραφή και η οποία ήταν τότε η μόνη εκδοχή που επιτρέπονταν να διδάσκεται.

Ο νόμος ψηφίστηκε, χάρις στην εισήγηση και στις πολιτικές πιέσεις που άσκησε ένας αγρότης και μέλος τής Βουλής τών Αντιπροσώπων τού Τενεσί, ο Τζον Μπάτλερ. Όπως είχε δηλώσει ο Μπάτλερ, ο οποίος ήταν και επικεφαλής μιας χριστιανικής οργάνωσης, οδηγήθηκε στην εισήγηση τού νόμου, επειδή διάβαζε στις εφημερίδες, πως τα παιδιά γυρνούσαν από το σχολείο και έλεγαν στους γονείς τους πως η Αγία Γραφή είναι γεμάτη ανοησίες. Μέχρι τότε δεν γνώριζε κάτι για την θεωρία τής Εξέλιξης. Διαβάζοντας όμως σχετικές διαλέξεις, πείστηκε πως η θεωρία τής Εξέλιξης ήταν «επικίνδυνη».

Σύμφωνα με τον Νόμο Μπάτλερ, που εγκρίθηκε στις 21 Μαΐου 1925, καθορίστηκε πως, «είναι παράνομο για κάθε δάσκαλο, σε οποιοδήποτε από τα Πανεπιστήμια, κανονικά και όλα τα άλλα δημόσια σχολεία τής πολιτείας, που υποστηρίζονται εν όλω ή εν μέρει από τα δημόσια σχολικά κονδύλια, να διδάξει οποιαδήποτε θεωρία που αρνείται την ιστορία τής θείας δημιουργίας τού ανθρώπου, όπως διδάσκεται στην Βίβλο, και να διδάξει, αντίθετα, ότι ο άνθρωπος προέρχεται από μια κατώτερη τάξη ζώων». Ως ελάχιστο πρόστιμο για τούς παραβάτες ορίστηκε το ελάχιστο ποσό τών 100 δολαρίων, με μέγιστο όριο τα 500 δολάρια.

Η Αμερικανική Ένωση Πολιτικών Ελευθεριών, αποφάσισε να αντιδράσει απέναντι σ' αυτόν τον σκοταδιστικό νόμο, φέρνοντας την υπόθεση στα δικαστήρια. Έτσι, πρόσφερε νομική και οικονομική κάλυψη σε όποιον εκπαιδευτικό αψηφούσε τον νόμο και δίδασκε την θεωρία τής Εξέλιξης ...

Στην πρόσκληση ανταποκρίθηκε ένας 24χρονος καθηγητής Βιολογίας, ο Τζον Σκόουπς, ο οποίος δίδασκε σε μια κωμόπολη τού Τενεσί, το Ντέιτον. Ο Σκόουπς πείστηκε να το κάνει από μια ομάδα επιχειρηματιών τού Ντέιτον, η οποίοι οσφρήστηκαν την δημοσιότητα που θα έπαιρνε η υπόθεση και προσδοκούσαν σε οικονομικά ωφέλη από την εισροή κόσμου.

Ο Σκόουπς προέτρεψε τούς μαθητές του να τον καταγγείλουν και να καταθέσουν εναντίον του. Έτσι, τρεις απ' αυτούς τον κατήγγειλαν στο τοπικό συμβούλιο και ο Σκόουπς συνελήφθη στις 25 Μαΐου 1925 για την παραβίαση τού Νόμου Μπάτλερ.

Σύμβουλος τής πολιτικής αγωγής ανέλαβε ο Γουίλιαμ Μπράιαν, ο οποίος είχε χρηματίσει υπουργός και μέχρι τότε υπήρξε τρεις φορές υποψήφιος για το προεδρικό αξίωμα, αν και είχε 36 χρόνια να ασκήσει το δικηγορικό επάγγελμα. Ο Μπράιαν, εκτός αυτών θεωρούνταν και το δήλωνε και ο ίδιος, ως ειδήμων πάνω στην Αγία Γραφή, ήταν δε, σφοδρός επικριτής τού Δαρβινισμού. Σε απάντηση, ο Κλάρενς Ντάρου, ένας διάσημος αγνωστικιστής δικηγόρος και ηγετικό στέλεχος τής Αμερικανικής Ένωσης Πολιτικών Ελευθεριών, πρόσφερε εθελοντικά τις υπηρεσίες του και τέθηκε επικεφαλής τής υπερασπιστικής ομάδας που ανέλαβε τον Σκόουπς.

Η δίκη που είχε επίσημο τίτλο «Πολιτεία τού Τενεσί κατά τού Τζον Τόμας Σκόουπς», ορίστηκε για τις 10 Ιουλίου 1925. Κράτησε οκτώ ημέρες και λόγω ζέστης διεξήχθη και στην ύπαιθρο· ήταν δε η πρώτη που μεταδόθηκε ραδιοφωνικά, ενώ καλύφτηκε κι από διάσημους δημοσιογράφους, τόσο τών Η.Π.Α., όσο και τού εξωτερικού. Έναν απ' αυτούς, ο Χένρι Μένκεν τής εφημερίδας «Ο Ήλιος τής Βαλτιμόρης», η οποία πλήρωνε και μέρος των δικαστικών εξόδων τού Σκόουπς, επινόησε και τον σατιρικό τίτλο «Η Δίκη τού Πιθήκου» τού «άπιστου Σκόουπς», με τον οποίον έμεινε γνωστή αυτή η δίκη. Σε γενικές γραμμές, ο Τύπος αντιμετώπισε το θέμα με περιπαικτική, αλλά και έντονα κριτική διάθεση.

Την είσοδο τού δικαστηρίου, κοσμούσε μια ευμεγέθης επιγραφή υπό τον τίτλο «Διαβάστε την Βίβλο σας», κάτι που έρχονταν και σε αρμονία με τούς πάγκους που είχαν στηθεί πλησίον, όπου πωλούνταν θρησκευτικά βιβλία τού Μπράιαν. Αυτό προκάλεσε την αντίδραση τού Ντάρουου, που υποστήριξε πως θα ήταν δίκαιο, δίπλα σ' αυτή την επιγραφή να τοποθετηθεί κι άλλη μία, τού ίδιου μεγέθους, υπό τον τίτλο «Διαβάστε την Εξέλιξή σας». Το δικαστήριο, μετά από αυτή την ένσταση, αν και όχι τόσο πρόθυμα, αποφάσισε την αφαίρεση τής επίμαχης

επιγραφής.

Η υπεράσπιση, είχε σαν αρχική πρόθεση να προσβάλλει ευθέως τον Νόμο Μπάτλερ ως αντισυνταγματικό, με την αιτιολογία ότι παραβιάζει τα ατομικά δικαιώματα των εκπαιδευτικών και περιορίζει την ακαδημαϊκή ελευθερία. Στην συνέχεια όμως προτιμήθηκε μια πιο ήπια στάση, σύμφωνα με την οποία θα κατεδείκνυαν πως στην πραγματικότητα, η βιβλική και η δαρβινική θεωρία δεν συγκρούονταν μεταξύ τους κι επομένως η θεωρία της Εξέλιξης θα μπορούσε να διδάσκεται στα σχολεία, παράλληλα με την βιβλική εκδοχή. Το επιχείρημα αυτό, στηρίζονταν πάνω στο σκεπτικό, πως το περιεχόμενο της Βίβλου δεν θα έπρεπε να ερμηνεύεται αυτολεξεί και να εκλαμβάνεται κυριολεκτικά. Προς τούτο, κλήθηκαν να καταθέσουν ως μάρτυρες υπεράσπισης, οκτώ επιστήμονες. Το δικαστήριο, το οποίο διακρίθηκε για την μεροληπτική του στάση, δεν έκανε δεκτή την παρουσία τους (πλην ενός ζωολόγου), περιοριζόμενο στην αποδοχή μόνο έγγραφων βεβαιώσεων από μέρος τους. Ο Ντάρου επέκρινε τον δικαστή Τζον Ράουλστον για την σχεδόν αποκάλυπτη μεροληψία του και κλήθηκε σε απολογία για προσβολή δικαστηρίου. Το δικαστήριο δεν επέτρεπε καμμία παρέκβαση που θα οδηγούσε στην κριτική τού Νόμου Μπάτλερ και περιόρισε την διαδικασία μόνο στην πράξη τού Σκόουπς, αποπλίζοντας έτσι την υπερασπιστική γραμμή και αφήνοντάς την ουσιαστικά και χωρίς μάρτυρες υπεράσπισης.

Μετά από αυτή την εξέλιξη, ο Ντάρου, στράφηκε στην μόνη διέξοδο που τού απέμεινε: Στην εστίαση πάνω στην ερμηνεία της Βίβλου και το ξεγύμνωμά της, τονίζοντας έτσι την αντιεπιστημονικότητά της. Για τον σκοπό αυτό, κάλεσε ως μάρτυρα τον ίδιο τον Μπράιαν, ως εμπειρογνώμονα στην Αγία Γραφή, ο οποίος και αποδέχτηκε αυτή την ασυνήθιστη για τα δικαστικά δεδομένα πρόκληση-πρόσκληση, με την προϋπόθεση να εξετάσει κι αυτός τον Ντάρου.

Ο Ντάρου, χρησιμοποιώντας επιλεγμένα χωρία από την Αγία Γραφή, έφερε σε εξαιρετικά δύσκολη θέση τον Μπράιαν, ο οποίος αδυνατούσε να βρει πειστικές απαντήσεις για τις αντιφάσεις και τις λογικές αδυναμίες τής Βίβλου. Είναι χαρακτηριστική η στιχομυθία που διεξάχθη όταν η εξέταση έφτασε στον Κάιν και στην...μυστήρια σύζυγό του:

Ντάρου: *Κύριε Μπράιαν, πιστεύετε ότι η Εύα ήταν η πρώτη γυναίκα στον κόσμο;*

Μπράιαν: *Μάλιστα.*

Ντάρου: *Πιστεύετε ότι όντως δημιουργήθηκε από το πλευρό τού Αδάμ;*

Μπράιαν: *Μάλιστα.*

Ντάρου: *Ανακαλύψατε τελικά που βρήκε ο Κάιν την σύζυγό του;*

Μπράιαν: *Όχι, κύριε. Αυτό το κυνήγι το αφήνω στους αγνωστικιστές.*

Ντάρου: *Δεν την εντοπίσατε ποτέ;*

Μπράιαν: *Ποτέ μου δεν προσπάθησα να την βρω.*

Ντάρου: Δεν προσπαθήσατε ποτέ να την βρείτε;

Μπράιαν: Όχι.

Ντάρου: Η Βίβλος λέει ότι τη βρήκε, έτσι; Υπήρχαν και άλλοι άνθρωποι στη γη εκείνη την περίοδο;

Μπράιαν: Δεν μπορώ να γνωρίζω.

Ντάρου: Δεν μπορείτε να γνωρίζετε. Δεν σας απασχόλησε ποτέ αυτό το ζήτημα;

Μπράιαν: Ποτέ.

Ντάρου: Χωρίς να είναι καταγεγραμμένοι άλλοι άνθρωποι, ο Κάιν βρήκε σύζυγο.

Μπράιαν: Αυτό λέει η Βίβλος.

Ο Μπράιαν προσπάθησε να αμυνθεί, κατηγορώντας τον Ντάρου, πως ο αντικειμενικός του σκοπός ήταν να γελοιοποιήσει όσους πιστεύουν στην Βίβλο:

Μπράιαν: Ο σκοπός τής εξέτασης αυτής είναι να γελοιοποιήσει οποιονδήποτε πιστεύει στην Βίβλο και εγώ είμαι πρόθυμος να αποδείξω στον κόσμο ότι γνωρίζω πολύ καλά τούς σκοπούς αυτών τών κυρίων να γελοιοποιήσουν όλους τούς χριστιανούς που πιστεύουν στη Βίβλο.

Ντάρου: Ο σκοπός μας είναι να αποτρέψουμε τον έλεγχο τής εκπαίδευσης των Ηνωμένων Πολιτειών από μερικούς άσχετους και φανατικούς. Τον ξέρετε πολύ καλά τον σκοπό μας.

Μπράιαν: Είμαι ευτυχής που σάς ανάγκασα να προβείτε σε αυτή την δήλωση. Θα ήθελα να δει ο κόσμος ότι έτσι ομολόγησαν ότι ο σκοπός τους είναι άλλος από αυτόν που δήλωσαν όταν κατέφτασαν εδώ για να αναλάβουν την υπεράσπιση τού κατηγορουμένου. Απεδείχθη ότι ο σκοπός τους είναι να αποδείξουν ότι η Βίβλος δεν λέει την αλήθεια.

Η δίωρη εξέταση του Μπράιαν, διεκόπη από τον πρόεδρο του δικαστηρίου, ο οποίος αποφάσισε πως ήταν άσχετη με την υπόθεση και διέταξε να αφαιρεθεί από τα πρακτικά. Μπροστά και σ' αυτήν την δυσμενή εξέλιξη, ο Ντάροου αποφάσισε να κλείσει την υπόθεση χωρίς να κάνει την τελική αγόρευση, ο δε Σκούουπς δεν απολογήθηκε καν, καθώς η πράξη του ήταν δεδομένη και αδιαμφισβήτητη.

Ο Ντάροου κέρδισε τις εντυπώσεις, όχι όμως και την δίκη. Η απόφαση του δικαστηρίου εκδόθηκε στις 21 Ιουλίου 1925 και ήταν καταδικαστική για τον Σκούουπς, στον οποίον επιβλήθηκε πρόστιμο 100 δολαρίων. Σ' αυτό το σημείο, ο Σκούουπς πήρε τον λόγο για πρώτη και τελευταία φορά και απευθυνόμενος στον πρόεδρο, είπε: *«Εντιμότητα, αισθάνομαι ότι έχω καταδικαστεί για την παραβίαση ενός άδικου νόμου. Θα συνεχίσω και στο μέλλον, όπως και στο παρελθόν να αντιτίθεμαι σ' αυτόν τον νόμο, με οποιονδήποτε τρόπο μπορώ. Κάθε άλλη ενέργεια θα αποτελούσε παραβίαση των ιδανικών μου της ακαδημαϊκής ελευθερίας· δηλαδή, να διδάξω την αλήθεια όπως αυτή κατοχυρώνεται στο σύνταγμά μας, της προσωπικής και της θρησκευτικής ελευθερίας. Νομίζω ότι το πρόστιμο είναι άδικο».*

Ο Μπράιαν, ο οποίος έπασχε από διαβήτη, πέθανε στον ύπνο του, λίγες ημέρες μετά την ολοκλήρωση της δίκης, στις 26 Ιουλίου 1925.

Οι δικηγόροι του Σκούουπς, άσκησαν έφεση στο Ανώτατο Δικαστήριο του Τενεσί, προσβάλλοντας, κυρίως, τέσσερα σημεία:

1. Ασάφεια του νόμου, καθώς η θεωρία της Εξέλιξης είναι μια ευρεία έννοια.

Το δικαστήριο, απέρριψε το επιχείρημα, με το αιτιολογικό, ότι στην συγκεκριμένη διαμάχη, η εστίαση έγινε στην προέλευση του ανθρώπου από μια κατώτερη τάξη ζώων.

2. Η απαγόρευση της διδασκαλίας της θεωρίας της Εξέλιξης, παραβιάζει την ελεύθερη σκέψη και ομιλία.

Το δικαστήριο, απέρριψε το επιχείρημα, με το αιτιολογικό, ότι το κράτος, έχει δικαίωμα να ρυθμίζει τα όρια της ομιλίας των υπαλλήλων του.

3. Ο Νόμος Μπάτλερ, παραβίασε το Σύνταγμα του Τενεσί, που κάνει λόγο για το καθήκον της κυβέρνησης να προασπίζει την λογοτεχνία και την επιστήμη.

Το δικαστήριο, απέρριψε το επιχείρημα, με το αιτιολογικό, ότι η ερμηνεία των νόμων, είναι αρμοδιότητα του νομοθέτη και όχι του δικαστηρίου.

4. Παραβίαση τού Συντάγματος τού Τενεσί, το οποίο απαγορεύει την δημιουργία κρατικής θρησκείας.

Το δικαστήριο, απέρριψε το επιχείρημα, με το σκεπτικό, ότι η άρνηση ή η υποστήριξη μιας θεωρίας, δεν αποτελεί προϋπόθεση δημιουργίας θρησκείας και δη κρατικής.

Το δικαστήριο, ακύρωσε μόνο το πρόστιμο, λόγω νομικού κενού, με το αιτιολογικό, πως το ύψος του, θα έπρεπε να το έχει καθορίσει η κριτική επιτροπή τών ενόρκων και όχι ο δικαστής, ο οποίος, σύμφωνα με το Σύνταγμα τού Τενεσί, δεν είχε δικαίωμα να επιβάλλει πρόστιμο μεγαλύτερο από 50 δολάρια, ενώ ο Νόμος Μπάτλερ καθόριζε ως ελάχιστο ποσό τα 100 δολάρια. Ουσιαστικά, αυτή η ακύρωση τού προστίμου, τυπικά αθώωσε και τον Σκόουπς.

Παρ' όλον τον θόρυβο που δημιουργήθηκε από την δίκη και την δημοσιότητα που πήρε το θέμα, ο Νόμος Μπάτλερ έμεινε σε ισχύ έως και το 1967, οπότε και καταργήθηκε. Κατάφερε ωστόσο να αναδείξει το χάσμα μεταξύ θρησκών και επιστημονιστών. Κι ενώ μέχρι το 1925, μόνο τρεις πολιτείες τών Η.Π.Α. είχαν ψηφίσει νόμους, οι οποίοι με τον έναν ή άλλον τρόπο έθεταν φραγμούς στην διδασκαλία τής εξελικτικής θεωρίας, αμέσως μετά την δίκη και έως το 1927, παρόμοιους νόμους επιχείρησαν να υιοθετήσουν, δέκα ακόμη πολιτείες. Το 1958, κυρίως λόγω τής αντίληψης, ότι οι Η.Π.Α. δεν θα έπρεπε να μείνουν πίσω από τούς Σοβιετικούς στο θέμα τής διδασκαλίας τής Εξέλιξης και να θεωρούνται οπισθοδρομικοί, επέτρεψαν τις αναφορές στο βιβλίο τής Βιολογίας και στην δαρβινική θεωρία. Στην πραγματικότητα όμως, η διαμάχη στην εκπαίδευση, μεταξύ δημιουργιστών και δαρβινικών, συνεχίζεται έως και τις μέρες μας.

Στην Ελλάδα, ουσιαστικά η θεωρία τής Εξέλιξης δεν διδάσκεται, καθώς οι υπεύθυνοι τών σχολικών βιβλίων, φροντίζουν συνήθως να την τοποθετούν στα τελευταία κεφάλαια, τα οποία επί το πλείστον δεν διδάσκονται λόγω παρέλευσης τής διδακτικής περιόδου.

Η διάσταση αυτή, μεταξύ θρησκείας και επιστήμης, απεικονίστηκε το 1960, στην ταινία «Κληρονομήστε τον άνεμο» (Inherit the wind), η οποία βασίστηκε πάνω στην «Δίκη τού Πιθήκου».